International Economic Institute s.r.o. (Czech Republic)
Central European Education Institute (Bratislava, Slovakia)
National Institute for Economic Research (Batumi, Georgia)
Al-Farabi Kazakh National University (Kazakhstan)
Institute of Philosophy and Sociology of Azerbaijan National Academy of Sciences (Baku, Azerbaijan)
Institute of Education of the Republic of Azerbaijan (Baku, Azerbaijan)
Batumi Navigation Teaching University (Batumi, Georgia)
Regional Academy of Management (Kazakhstan)
Public Scientific Organization "Ukrainian Assembly of Doctors of Sciences in Public Administration" (Kyiv, Ukraine)
Public Organization Organization "Association of Scientists of Ukraine" (Kyiv, Ukraine)
University of New Technologies (Kyiv, Ukraine)
International Consulting company "Sidcon" (Kyiv, Ukraine)
European Lyceum "Scientific Perspectives" (Kyiv, Ukraine)

within the Publishing Group "Scientific Perspectives"

MODERN ASPECTS OF SCIENCE

53-th volume of the international collective monograph

Czech Republic
2025

https://doi.org/10.52058/53-2025

ISBN 978-617-95474-1-6
UDC 001.32: 1/3] (477) (02)
C91

Vydavatel:

Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o.
se sídlem V Lázních 688, Jesenice 252 42
IČO 03562671 Česká republika
Zveřejněno rozhodnutím akademické rady

Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o. (Zápis č. 163/2025 ze dne 7. Frar 2025)

Monografie jsou indexovány v mezinárodním vyhledávači Google Scholar

Recenzenti:

Karel Nedbálek - doktor práv, profesor v oboru právo (Zlín, Česká republika)
Markéta Pavlova - ředitel, Mezinárodní Ekonomický Institut (Praha, České republika)
Iryna Zhukova -kandidátka na vědu ve veřejné správě, docentka (Kyjev, Ukrajina)
Savvas Mavridis - *profesor na Mezinárodní řecké univerzitě v oddělení marketingu a cestovního ruchu, Veřejná instituce (Sit Thessaloniki, Greece)*
Yevhen Romanenko - doktor věd ve veřejné správě, profesor, ctěný právník Ukrajiny (Kyjev, Ukrajina)
Humeir Huseyn Akhmedov - doctor of pedagogical sciences, professor (Baku, Azerbaijan);
Oleksandr Datsiy - doktor ekonomie, profesor, čestný pracovník školství na Ukrajině (Kyjev, Ukrajina)
Jurij Kijkov - doktor informatiky, dr.h.c. v oblasti rozvoje vzdělávání (Teplice, Česká republika)
Vladimír Bačišin - docent ekonomie (Bratislava, Slovensko)
Peter Ošváth - docent práva (Bratislava, Slovensko)
Oleksandr Nepomnyashy - doktor věd ve veřejné správě, kandidát ekonomických věd, profesor, řádný člen Vysoké školy stavební Ukrajiny (Kyjev, Ukrajina)
Dina Dashevska - geolog, geochemik Praha, Česká republika (Jeruzalém, Izrael)

Tým autorů

C91 Moderní aspekty vědy: LIII. Díl mezinárodní kolektivní monografie / Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o.. Česká republika: Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o., 2025. str. 639

Svazek LIII mezinárodní kolektivní monografie obsahuje publikace o: utváření a rozvoji teorie a historie veřejné správy; formování regionální správy a místní samosprávy; provádění ústavního a mezinárodního práva; finance, bankovnictví a pojišťovnictví; duševní rozvoj osobnosti; rysy lexikálních výrazových prostředků imperativní sémantiky atd.

Materiály jsou předkládány v autorském vydání. Autoři odpovídají za obsah a pravopis materiálů.

© Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o., 2025
© Publishing Group „ Vědecká perspektiva “, 2025
© autoři článků, 2025

§6.2 МАТЕМАТИЧНЕ МОДЕЛЮВАННЯ МЕТОДІВ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ (**Вакуленко Ю.В.,** Полтавський державний аграрний університет)…….....345

§6.3 ЕВОЛЮЦІЯ СИСТЕМИ МІЖНАРОДНОЇ СТАНДАРТИЗАЦІЇ: ВІД ПЕРШИХ НОРМ ДО СУЧАСНИХ ISO (**Кисельова О.І.,** Державний університет інтелектуальних технологій і зв'язку, **Грабовський О.В.,** Державний університет інтелектуальних технологій і зв'язку, **Габер А.А.,** Державний університет інтелектуальних технологій і зв'язку)…….....393

§6.4 ІНТЕЛЕКТУАЛЬНІ МЕТОДИ ОЦІНКИ СТАНУ ІЄРАРХІЧНИХ СИСТЕМ (**Плєхова Г.А.,** Харківський національний автомобільно-дорожній університет, **Шкнай О.В.,** Науково-дослідний інститут воєнної розвідки, **Протас Н.М.,** Полтавський державний аграрний університет, **Налапко О.Л.,** Центральний науково-дослідний інститут озброєння та військової техніки Збройних Сил України, **Возниця А.С.,** Державне некомерційне підприємство Державний університет "Київський авіаційний інститут", **Шишацький А.В.,** Державне некомерційне підприємство Державний університет "Київський авіаційний інститут")…….....407

§6.5 НУТ – РОЗШИРЕННЯ МОЖЛИВОСТЕЙ ДЛЯ УКРАЇНСЬКОЇ КРУПЯНОЇ ГАЛУЗІ (**Соц С.М.,** Одеський національний технологічний університет, **Кустов І.О.,** Одеський національний технологічний університет, **Буценко І.І.,** Одеський національний технологічний університет)…….....448

ODDÍL 7.
PRÁVNÍ VĚDY

§7.1 VIOLATIONS OF FIRE OR TECHNOGENIC SAFETY: SOME PROBLEMATIC ASPECTS (**Pavlenko T.,** H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University, **Popov V.,** Zviahel Polytechnic Applied College)…….....460

§7.2 ПАРЛАМЕНТСЬКИЙ КОНТРОЛЬ В СИСТЕМІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ (АДМІНІСТРУВАННЯ) В УКРАЇНІ (**Ланде Д.В.,** Державна наукова установа «Інститут інформації, безпеки і права Національної Академії Правових Наук України», **Корж І.Ф.,** Державна наукова установа «Інститут інформації, безпеки і права Національної Академії Правових Наук України»)…….....479

§7.2 ПАРЛАМЕНТСЬКИЙ КОНТРОЛЬ В СИСТЕМІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ (АДМІНІСТРУВАННЯ) В УКРАЇНІ (**Ланде Д.В.,** Державна наукова установа «Інститут інформації, безпеки і права Національної Академії Правових Наук України», **Корж І.Ф.,** Державна наукова установа «Інститут інформації, безпеки і права Національної Академії Правових Наук України»)

Вступ. Починаючи з Революції гідності на Майдані і початком здійснюваних реформ, Україна знаходиться в системній трансформації переходу до відкритого, сучасного суспільства та демократії. У процесі реформації знаходиться сфера державного управління України, в якій важливе значення набули модернізація і реформування парламенту, насамперед в частині здійснення ним своїх контрольних функцій.

Сьогодні Верховна Рада України, її апарат, комітети і народні депутати перевантажені тим, що багато хто з них охарактеризував як «законодавчий спам». Можливо більш влучним визначенням цього стану, на думку європейських експертів, міг би бути термін «законодавче цунамі» – настільки великим є потік законопроектів, який перевантажує інституцію та її спроможність впоратися з цим. Це свідчить про природу домінуючої політичної культури, у тому числі про деяку корупційну складову.

Зазначеним проблемам, науковим розвідкам у даній царині, як то дослідження особливостей парламентського контролю у цілому та за діяльністю окремих правоохоронних органів зокрема, приділяли увагу В. Б. Авер'янов, О. Ф. Андрійко, Ю.Г. Барабаш, К.Л. Бугайчук, І.К. Залюбовська, І.Т. Зварич, О.І. Зварич, Ж.І. Дутчак, В. Л. Коваленко, І.Ф. Корж, Д.В. Ланде, Д. М. Лук'янець, О.О. Майданник, В.Г. Пилипчук, І.І. Троханенко, В.М. Фурашев, В.М. Шаповал, Ю.С. Шемшученко та інші.

В даній науковій розвідці розглянуто питання місце, стану та напрямки осучаснення механізмів здійснення парламентського контролю. Акцентовано увагу на тому, що парламентський контроль притаманний насамперед країнам з демократичним устроєм і здійснюється парламентом як безпосередньо, так і опосередковано, через спеціально створені державні органи, а також розкрито види та форми його здійснення, його значення у забезпеченні балансу системи стримування та противаг. Зазначено, що нинішні формалізовані механізми здійснення парламентського контролю на сьогодні не стали тим ефективним інструментом парламенту, який забезпечував би належне регулювання суспільних відносин в Україні.

Висловлено думку, що існує доцільність окрім передбаченої нині участі громадськості в обговоренні проектів актів органів публічної влади, законодавчо запровадити дієвий механізм здійснення громадської експертизи діяльності органів публічної влади в цілому, а не лише органів виконавчої влади, тобто, запровадити так званий «***зустрічний контроль***» за функціонуванням публічної влади з боку суспільства. Наведено приклади суспільних відносин для зазначеного, що склалися між громадськістю і публічною владою в країнах Євросоюзу, в яких діяльність публічної влади знаходиться під неослабним контролем народу, представники якого постійно здійснюють так званий «***зустрічний контроль***» громадськості за діяльністю влади.

Перспективними у розвитку парламентського контролю, з наведенням конкретних прикладів, є цифровізація його механізмів та інструментів, що сприятиме підвищенні його оперативності, ефективності та прозорості, а також використання генеративного штучного інтелекту в дослідницькій та аналітичній діяльності парламенту.

Виклад основного матеріалу. В сучасних умовах регулятором суспільних відносин, які складаються у сфері публічного управління (адмі-

ністрування), тобто у сфері державного управління та управління у сфері місцевого самоврядування, виступає адміністративне право. Термін «адміністративне» у перекладі з латинської мови означає «управління», а у словосполученні «адміністративне право» – це «управлінське право». Тому термін «управління» означає діяльність з керівництва чимось. У свою чергу, публічне адміністрування з певних наукових позицій може ототожнюватись зі складовою частиною системи державного управління.

Як зазначено у наукових дослідженнях, задачі, що постають перед системою державного управління в Україні, у тому числі і згідно умов Угоди про асоціацію з ЄС, спонукають пошуку нових підходів для визначення більш ефективних шляхів, форм та методів правового регулювання управління на засадах acquis communautaire – доробку (надбанні) спільноти. Все це спонукає Україну до застосування більш дієвих механізмів та більш досконалого набору інструментів публічного управління задля підтримання та розвитку нових суспільних тенденцій і збереження належного функціонування державних інституцій.

Забезпечення управлінської діяльності є загальною функцією усіх гілок влади. Це значить що, контрольно-наглядова діяльність, як складова управлінської діяльності, також має бути притаманна для усіх гілок влади. Контроль (нагляд) як функція державного управління загалом та органів виконавчої влади зокрема здійснюється у тісному взаємозв'язку з іншими управлінськими функціями [1].

Здійснення контролю є найбільш дієвим способом забезпечення законності у процесі здійснення будь-якої діяльності, і насамперед у сфері державного управління. Тому законність і дисципліна є основними умовами існування будь-якої демократичної держави. Це – обов'язкові риси демократичної держави, оскільки законність досягається суворим дотриманням

дисципліни його суб'єктами, а сама дисципліна обумовлюється рамками закону.

Аналіз наукової літератури показує, що контрольна діяльність містить наступні елементи: визначення характеру і строків контрольних заходів; залучення до контролю спеціалістів, представників громадськості; аналіз підсумків контролю, формування висновків і прийняття рішень; розробка заходів по виконанню прийнятих рішень, вибір шляхів, форм, методів їх реалізації [2, С. 662].

До будь-якої контрольної діяльності висувається ряд нормативних вимог, що передбачають: підзаконність контрольної діяльності; її систематичність; своєчасність; всебічність; глибокість; об'єктивність; гласність; результативність (дієвість), тобто передбачати конкретні заходи з усунення недоліків [2, С.662-663].

Зазначимо, що контроль – це одна з основних функцій системи управління. Контроль здійснюється на основі спостереження за поведінкою керованої системи з метою забезпечення оптимального її функціювання (вимірювання досягнутих результатів і співвіднесення їх із очікуваними результатами). На основі даних контролю здійснюється адаптація системи, тобто прийняття оптимальних управлінських рішень.

Нині напрочуд актуальним є питання здійснення контролю представницькими органами держави, в якому відображується реальність реалізації конституційної тези ст. 5 Конституції щодо того, що лише народ є носієм суверенітету та єдиним джерелом влади в Україні [3]. Тому в даному дослідженні акцент робиться на науковій розвідці на такій його складовій, яким є парламентський контроль. Це викликано насамперед тим, що питання здійснення контролю у виконавчій та судовій гілках державної влади в цілому нормативно врегульовано, так само як і в органах місцевого

самоврядування, хоча є й певні недоліки у його здійсненні. Водночас, як показує практика та сучасні реалії його здійснення у парламенті, є необхідність його удосконалення, оскільки насамперед саме через зазначений орган народ здійснює свою владу в державі. А враховуючи адміністративну реформу в державі зазначимо, що відомчий контроль поетапно втрачає свою актуальність, і водночас зростає роль здійснення аудиту. Тому, не звертаючись до самого змісту контролю, акцентуємо увагу на особливостях здійснення саме парламентського контролю.

Парламентський контроль, як державний контроль, притаманний насамперед країнам з демократичним устроєм і здійснюється парламентом як безпосередньо, так і опосередковано, через спеціально створені державні органи: Головне управління Конгресу – в США; Парламентські комітети державної звітності, бюджетних передбачень, та комісії у справах державних підприємств – в Індії; Лічильні палати – у Франції, Угорщині, Німеччині; Державна ревізійна комісія – у Норвегії; Палата громад парламенту – у Канаді; Верховна Палата Контролю – у Польщі, тощо [4].

Як державному контролю в цілому, парламентському контролю притаманний поділ його на зовнішній контроль, який здійснюється відповідно до його конституційних повноважень, та внутрішній, який здійснюється в середині парламенту і предметом якого є організація та функціонування відносин усередині парламенту, тобто стан справ у внутрішніх структурах парламенту. Насамперед нами розглядатиметься зовнішній контроль, як різновид державного контролю.

Є різні визначення парламентського контролю. В даному дослідженні за основу його визначення візьмемо два наступних: парламентський контроль – комплекс різних заходів щодо постійного і ситуативного спостереження, ініціативної перевірки діяльності виконавчих органів державної влади

парламентом, парламентаріями або спеціально утвореними для цієї функції державними органами, а також усунення виявлених порушень та попередження їх можливих наслідків [5, С.166]; це діяльність парламенту, його органів і посадових осіб, а також інших державних органів та посадових осіб, з відповідною метою функціонально поєднаних з парламентом, у здійсненні повноважень контролю за виконавчою владою, насамперед Урядом [6, С.323].

В наукових розвідках виділяють три види контролю:

– попередній, тобто реалізація (не створення, а саме реалізація) певних правил, процедур і ліній поведінки;

– поточний, здійснюється безпосередньо в ході діяльності (проведення робіт); він базується на вимірюванні фактичних результатів, отриманих після здійснення певної діяльності (проведення роботи), спрямованої на досягнення бажаних цілей;

– заключний, тобто підсумковий контроль, який здійснюється після проведення усіх робіт; дає керівництву організації інформацію, необхідну для планування у випадку, якщо аналогічні роботи передбачається проводити в майбутньому і сприяє мотивації (досягнення певного рівня результативності) [7].

Питання здійснення парламентського контролю регулюється нормами Конституції України [3], а також ряду законів. Контроль здійснюється щодо будь-яких об’єктів контролю, за винятком судів та правоохоронних органів при провадженні ними оперативно-розшукової діяльності, досудового слідства, здійснення правосуддя за окремими категоріями справ.

Відповідно до законодавства, парламентський контроль може бути прямим (безпосереднім) і непрямим (опосередкованим). Прямий контроль за додержанням конституційних прав і свобод людини і громадянина та захист

прав кожного на території України і в межах її юрисдикції на постійній основі здійснює через Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини; за надходженням коштів до Державного бюджету України та їх використанням – на всіх стадіях бюджетного процесу та через Рахункову палату; за діяльністю Кабінету Міністрів України, генерального прокурора України, інших державних органів та посадових осіб, які згідно з Конституцією обираються, призначаються чи затверджуються Верховною радою України або на призначення яких потрібна її згода.

Непрямий парламентський контроль здійснюється відповідно до повноважень парламенту, передбачених статтею 85 Конституції України і деталізованих відповідно до положень згаданих вище законів. Найважливішою складовою контролю є зворотний зв'язок.

Здійснення Верховною Радою України парламентського контролю забезпечується діяльністю парламентських профільних комітетів, а також тимчасових спеціальних і тимчасових слідчих комісій. Здійснюється парламентський контроль у різних формах: заслуховування послань Президента; направлення запитів до посадових осіб держави парламентом та його органами; запитання до Уряду; парламентські дебати; парламентські та комітетські слухання; звіти посадових осіб держави; створення та заслуховування тимчасових спеціальних і тимчасових слідчих комісій; заслуховування посадових і службових осіб держави; запити та звернення народних депутатів; звіти і рекомендації комітетів; аналіз практики застосування законодавства; оцінка ефективності застосування законодавства.

У 2020 році була спроба запровадити ще одну форму парламентського контролю, який є активним в європейських країнах – інтерпеляції, яка є фактично удосконалена закордоном година запитань до Уряду (у поєднанні з процедурою розгляду відповідей на депутатські запити). Втім, на початку вересня законопроєкт було знято з розгляду.

В наукових дослідженнях функції контролю наділяють певне місце в системі державного управління. Схематично місце контролю в парламентській діяльності подано на Рис. 1.

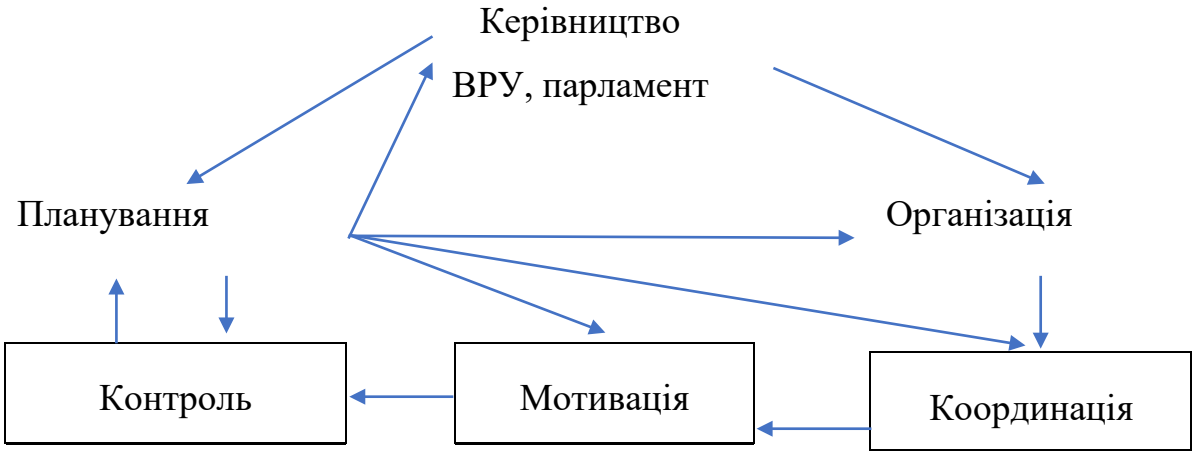

Рис. 1 Місце парламентського контролю в системі державного управління

Таким чином, функція контролю перебуває в тісному взаємозв'язку з рештою функцій державного управління, але її позиція щодо інших функцій полягає у тому, що саме контроль призначений для оцінки адекватності здійснення цих функцій тим завданням, що поставлені перед системою управління [8, С .4].

Парламентський контроль це діяльність насамперед парламенту, його посадових осіб і утворених ним органів, а суть парламентського контролю взаємопов'язана і співвідносна та взаємозумовлена природою самого парламенту. Тим самим питання парламентського контролю є визначальним, оскільки дозволяє забезпечувати баланс системи стримування та противаг. Фактично парламентський контроль означає здатність парламенту мати реальні важелі впливу у разі виникнення проблем реалізації ухвалених ВР України рішень.

Водночас, в наукових дослідженнях та у виступах політиків неодноразово констатувалася недостатня ефективність парламентського контролю в Україні. Наприклад, неодноразово поставало питання – як запровадити ефективний парламентський контроль? Які довготривалі проблеми роботи Верховної Ради вже вдалося вирішити? Тим самим нинішні формалізовані механізми здійснення парламентського контролю не стали тим ефективним інструментом парламенту, який забезпечував би належне регулювання суспільних відносин в Україні.

Зазначимо, що з метою удосконалення парламентського контролю був прийнятий Закон [9], який вніс техніко-методологічні зміни до ряду законів, метою яких є саме удосконалення механізмів здійснення парламентського контролю. Так, нормами Закону удосконалено положення у частині розгляду звітів, доповідей та інформації державних органів, також його положення спрямовані на посилення дієвості парламентських слухань та впровадження ряду інших новел; здійснена спроба усунути недосконаліть існуючих правових механізмів здійснення парламентського контролю та/або недостатній розвиток практики застосування існуючих інструментів, а також низки неузгодженостей, колізій та прогалин. Однак, про позитивні зміни у здійсненні парламентського контролю, як результат застосування даного Закону, говорити ще зарано.

Як свідчать нинішні події в органах виконавчої влади, пов’язані із крадіжкою державних коштів та матеріальних засобів, із дією корупційних схем в органах виконавчої влади, а також з неефективністю дій Уряду – вказує на показники низького рівня нинішнього парламентського контролю. До цього можна додати і застій у напрацюванні механізмів реформування правоохоронних органів, зокрема СБУ, небажання прийняти законопроект [10] про парламентський контроль за дотриманням вимог Конституції та

законів України щодо забезпечення національної безпеки в діяльності спеціальних служб та правоохоронних органів, який перейшов із парламенту попереднього скликання і лежить без руху. Законопроектом передбачено створення Комітету, до повноважень якого належатиме забезпечення контрольних функцій Верховної Ради України за діяльністю державних органів спеціального призначення з правоохоронними функціями, правоохоронних органів, правоохоронних органів спеціального призначення та розвідувальних органів відповідно до вимог Конституції України в частині забезпечення національної безпеки.

Необхідно зазначити, що сама робота парламенту нині пов'язується не з консолідацією зусиль парламентарів на напрацюванні передумов для одержання Перемоги над агресором, а із протистоянням між більшістю та опозицією, зі парламентськими скандалами в частині гострого політичного протистояння в цьому органі влади між різними політичними силами.

Нинішня ситуація в державі підштовхує до думки, що існує доцільність окрім передбаченої нині участі громадськості в обговоренні проектів актів органів публічної влади, законодавчо запровадити дієвий механізм здійснення громадської експертизи діяльності органів публічної влади в цілому, а не лише органів виконавчої влади, тобто, запровадити так званий «***зустрічний контроль***» за функціонуванням публічної влади з боку суспільства. Тобто, вбачається доцільним створення консультативно-дорадчих рад громадянського суспільства у всіх гілках органів публічної влади. При цьому процедура їх створення має бути визначена законом, а не бути аналогічною нинішній, за якою органи виконавчої влади визначають склад цих рад та спосіб їх формування, що створює реальні корупційні ризики і зловживання з боку службових і посадових осіб цих органів, проведення до цих рад «слухняних» її членів, які не проявляють належної

активності. Як альтернативний варіант – тимчасово запровадити імперативний мандат, що дозволить вивести загальну, правову та політичну культуру представників публічної влади на належний рівень.

Хорошим прикладом для зазначеного можуть слугувати суспільні відносини, що склалися між громадськістю і публічною владою в країнах Євросоюзу, в яких діяльність публічної влади знаходиться під неослабним контролем народу, представники якого постійно здійснюють так званий «***зустрічний контроль***» громадськості за діяльністю влади. До основних форм такого громадського контролю, як показує міжнародна практика відносяться: безпосередньо громадський контроль, громадський моніторинг, громадські слухання, громадські ради, громадська експертиза, інститут омбудсмена, громадська перевірка, громадське розслідування, журналістське розслідування, звернення громадян до органів державної влади та місцевого самоврядування, заслуховування звітів про результати роботи. Варто відмітити, на високу оцінку такої форми громадського контролю як громадські слухання.

До інноваційних форм громадського контролю можна віднести проведення реєстрації помилок та порушень службових осіб зазначених органів, заохочування позитивних дій та звітності (Нідерланди); відеоспостереження контактів (Республіка Польща); реєстрація помилок службових осіб зазначених органів, їх навмисних та випадкових порушень чинних правил, їх наслідків, заохочування позитивних дій посадових і службових осіб зазначених органів, звітності (Нідерланди); адміністративне оскарження дій та актів органів місцевого самоврядування (Нідерланди, Республіка Польща); обговорення та інші форми консультацій із громадськістю (Андорра, Бельгія, Фінляндія, Норвегія, Швейцарія), інститут цивільного захисника (Італія) [11, С.96-97].

Вкрай перспективним у розвитку парламентського контролю, на думку наших європейських та американських партнерів [12], є цифровізація його механізмів та інструментів, що сприятиме підвищенні його оперативності, ефективності та прозорості. Електронні системи моніторингу, інтерактивні платформи, великі дані та блокчейн-технології можуть забезпечити парламентам можливість отримувати ключову інформацію в реальному часі. Це дозволяє більш ефективно контролювати виконання великих національних проєктів, програм та сприяє підзвітності й раціональному використанню ресурсів, у тому числі коштів міжнародної допомоги [13].

Електронні системи (е-платформи) моніторингу та звітності автоматично збирають, аналізують та представляють дані про зміни, витрати, виконання ключових показників ефективності та досягнення цілей. Такі платформи не є інструментами парламентського контролю у чистому вигляді, але вони стають невід'ємною частиною процесу контролю, зокрема з боку парламенту. Відкритий доступ до даних знижує ризик корупції та нецільового використання коштів, оскільки кожен крок реалізації проєктів стає видимим для громадськості. Також такі е-системи дозволяють швидко реагувати на проблеми та коригувати дії, що забезпечує ефективне управління ресурсами. Додатково доступ до інформації підвищує підзвітність уряду перед парламентом та суспільством. Так в Італії запроваджено електронну платформу для моніторингу впровадження політики згуртованості, у тому числі виконання великих національних проєктів та використання коштів ЄС. Платформа надає доступ до інформації як для парламенту, так і для громадськості, дозволяючи відслідковувати прогрес у реалізації плану.

Використання великих даних (Big Data) для аналізу та оцінки допомагають парламентам проводити глибокий аналіз ефективності

реалізації великих національних програм, планів. Ці інструменти можуть виявляти тренди, прогнозувати ризики та оцінювати вплив заходів на різні сектори економіки та групи населення. Зазначене покращує якість рішень, дозволяє передбачити потенційні проблеми та ефективно реагувати на них. Так в Іспанії аналітичні інструменти застосовуються для обробки великих даних, що допомагає парламенту здійснювати більш детальний аналіз ефективності реалізації національного плану відновлення, включаючи оцінку соціально-економічних впливів.

Моніторинг на основі блокчейн-технологій може бути використаний для створення незмінного реєстру всіх транзакцій та дій, пов'язаних з виконанням національного плану відновлення чи інших великих програм. Моніторинг на основі блокчейн-технологій забезпечує повну прозорість та відстеження всіх операцій, що здійснюються в рамках плану. Зазначене забезпечує високий рівень безпеки та прозорості, унеможливлює маніпуляції з даними та сприяє підвищенню довіри до процесу. Так в Естонії застосовують блокчейн-технологій для моніторингу державних програм. Тим самим блокчейн може забезпечити прозорість і безпеку у управлінні державними ресурсами, що може бути корисним для моніторингу і відстеження реалізації комплексних програм, таких як національні плани відновлення.

Цифрові дашборди для візуалізації прогресу – це візуальні інструменти, що показують прогрес виконання Національного плану в реальному часі, відображаючи ключові показники, фінансові витрати та виконання запланованих заходів. Парламентарі можуть використовувати ці дашборди для швидкої оцінки ситуації. Зазначене забезпечує легке сприйняття даних, підвищує ефективність прийняття рішень. Так, в Італії та Іспанії використовуються цифрові дашборди, які показують прогрес

виконання Національного плану, що дозволяє парламентам та урядам швидко оцінювати ситуацію та приймати відповідні рішення.

Ще одним прогресивним напрямком удосконалення механізму парламентського контролю є використання генеративного штучного інтелекту в дослідницькій та аналітичній діяльності парламенту [14]. Так 16 жовтня 2024 року в межах співпраці Дослідницької служби Верховної Ради України та Дослідницької служби Сейму Литовської Республіки відбувся вебінар на тему «Генеративний штучний інтелект для парламентських дослідників та аналітиків: поступове вивчення його цінності й доцільності». Учасники вебінару детально ознайомилися з можливостями використання генеративного штучного інтелекту для дослідницької та аналітичної роботи в парламенті, зокрема з його потенціалом для автоматизації рутинних завдань і підвищення ефективності діяльності завдяки сучасним AI-технологіям [15].

Обмін кращими практиками використання штучного інтелекту (ШІ) з метою їхнього впровадження у Верховній Раді України – такою була тема онлайн-семінару, в якому взяли участь народні депутати України, працівники Апарату Верховної Ради України та представники Парламентів країн Європейського Союзу і Норвегії. Своїм баченням та досвідом у питанні впровадження штучного інтелекту у парламентську діяльність поділились експерти у сфері ШІ з Європарламенту, Парламентів Греції, Норвегії та Німеччини.

Український Парламент увійшов у топ-15 законодавчих органів влади у світі за рівнем цифрового урядування та стратегування (World e-Parliament Report 2024). Офіційний веб сайт Верховної Ради України визнано одним із найбільш відвідуваних серед сайтів усіх національних парламентів у 2023 році. Вже розроблено проєкт Стратегії формування інноваційного цифрового парламенту, затвердження якої навіть включено в дорожню карту з

підготовки переговорних позицій України під час переговорів з ЄС щодо укладення Угоди про вступ України до ЄС. Цей проект Стратегії окремим блоком передбачає реалізацію стратегічних і операційних цілей, пріоритетних заходів і завдань із впровадження штучного інтелекту в Парламенті. На порядку денному України стоїть забезпечення повної адаптації нашого законодавства до законодавства ЄС. І практики штучного інтелекту можуть, зокрема, допомогти з швидким перекладом законодавчих актів.

Таким чином, впровадження штучного інтелекту у парламентських системах може допомогти автоматизувати рутинні процеси, покращити аналітику, оптимізувати пошук та забезпечити більш швидкий і точний аналіз законодавчих документів. Від простих рішень на базі класифікації та резюмування документів до складних задач розпізнавання голосу і відео, ці інструменти значно підвищують ефективність інформаційних систем [16].

При впровадженні зазначених новація важливим залишається дотримання положень Акту про штучний інтелеект (АШІ; англ. *Artificial Intelligence Act, AI Act*) – ухвалений 13 березня 2024 року Європейським парламентом регламент, який має забезпечити безпеку і дотримання прав громадян при застосуванні штучного інтелекту (ШІ). Зазначений акт має на меті класифікувати та регулювати програми штучного інтелекту на основі їхнього потенційного ризику. Ця класифікація в основному поділяється на три категорії: заборонені практики, системи з високим ступенем ризику та інші технології штучного інтелекту.

Регламент також пропонує запровадити Європейську раду зі штучного інтелекту для національного співробітництва та забезпечення дотримання правил. Як і Загальний регламент Європейського Союзу про захист даних, Акт про штучний інтелект може набути світового значення [17].

Висновок. Підсумовуючи викладе вище, зазначимо, що регулятором суспільних відносин, що виникають у сфері публічного управління, є

адміністративне право, як управлінське право. Забезпечення управлінської діяльності є загальною функцією усіх гілок влади.

Здійснення контролю є найбільш дієвим способом забезпечення законності у процесі здійснення будь-якої діяльності, і насамперед у сфері державного управління.

Напрочуд актуальним є питання здійснення контролю представницькими органами держави, насамперед парламентом, який є особливим видом державного контролю, що здійснюється Верховною Радою України на підставі та у межах, визначених Конституцією і законами України. Парламентський контроль притаманний насамперед країнам з демократичним устроєм і здійснюється парламентом як безпосередньо, так і опосередковано.

Водночас, удосконалення механізмів здійснення парламентського контролю – вимога часу. Хорошим прикладом для зазначеного можуть слугувати суспільні відносини, що склалися між громадськістю і публічною владою в Європі, в якій діяльність публічної влади знаходиться під неослабним контролем народу, представники якого постійно здійснюють так званий «***зустрічний контроль***» громадськості за діяльністю влади.

Вкрай перспективним у розвитку парламентського контролю є цифровізація його механізмів та інструментів, що сприятиме підвищенні його оперативності, ефективності та прозорості, а також використання штучного інтелекту у парламентських системах.

Список використаних джерел:

1. Гринчук Ю.С., Шемігон О.І., Вихор М.В. Контроль як функція державного управління : економіко-правова сутність та механізм застосування. URL : http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/4_2019/5.pdf (дата звернення: 10.01.2025).

2. Колпаков В.К. Адміністративне право України: Підручник. Київ : Юрінком Інтер, 1999. 736 с.

3. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України.* 1996. № 30. Ст. 141.

4. Парламентський контроль: практичні поради та рекомендації для підвищення ефективності. Проєкт ЄС ПРООН з парламентської реформи. Режим доступу: https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/migration/ua/PRP_Guide_Parliamentary_Oversight-UKR.pdf

5. В. А. Бондаренко, Н. О. Пустова. Парламентський контроль у системі державного контролю. URL : https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/1821/1/1-2017%2B19--.pdf. (дата звернення: 22.01.2025).

6. Контроль парламентський. Юридична енциклопедія: у 6 т. / ред. кол.: Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) та ін. Київ : Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 2001. Т. 3 : К – М. 792 с.

7. Ягупов В.В. Види і форми контролю у навчанні. URL : https://eduknigi.com/ped_view.php?id=226 (дата звернення: 22.01.2025).

8. Ю. С. Гринчук, О. І. Шемігон, М. В. Вихор. Контроль як функція державного управління: економіко-правова сутність та механізм застосування. *Ефективна економіка.* URL : http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/4_ 2019/5.pdf (дата звернення: 25.01.2025).

9. Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення ефективної реалізації парламентського контролю: Закон України від 3 грудня 2020 р. № 1052-IX / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1052-20#Text (дата звернення: 26.01.2025).

10. Проект Закону про парламентський контроль за дотриманням вимог Конституції та законів України щодо забезпечення національної безпеки в

діяльності спеціальних служб та правоохоронних органів від 29 серпня 2019 р. № 1204 / Верховна Рада України. URL: https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/1037 (дата звернення: 26.01.2025).

11. Ніронка Ю.М. Міжнародний досвід у сфері громадського контролю. *Наукові записки. Серія: Право.* URL: https://pravo.cusu.edu.ua/i ndex.php/pravo/article/view/118/102 (дата звернення: 26.01.2025).

12. Інструменти парламентського контролю у контексті післявоєнного відновлення. URL:file:///C:/Users/Admin/Desktop/Postwar-parliamentary-oversight.pdf (дата звернення: 26.01.2025).

13. Інформатика парламентського контролю : посібник / Д.В.Ланде, В.М. Фурашев, С.М. Брайчевський. Київ: ТОВ «Інжиніринг», 2022. 256 с.

14. Ланде Д.В., Фурашев. В.М. Парламентський контроль із застосуванням генеративного штучного інтелекту : монографія. Київ: ТОВ «Інжиніринг», 2023. 202 с.

15. Використання генеративного штучного інтелекту в дослідницькій та аналітичній діяльності парламенту: нові можливості та виклики. URL: https://research.rada.gov.ua/news/novyny/75407.html (дата звернення: 26.01.2025).

16. Впровадження кращих практик штучного інтелекту забезпечить вищий рівень прозорості та відкритості Парламенту. URL: https://www.rada.gov.ua/news/Novyny/256186.html (дата звернення: 26.01.2025).

17. The EU Artificial Intelligence Act. URL: https:// artificialintelligenceact.eu/ (дата звернення: 26.01.2025).